

ДОБРЫ ПРЫКЛАД

Каб вады з крыніцы напіцца

Сёлета ў Віцебскай вобласці ў рамках мерапрыемстваў Года малой радзімы добраўпарадкавалі пятнаццаць крыніц. Навялі прыгажосць у Глыбоцкім, Гарадоцкім, Докшыцкім, Дубровенскім, Мёрскім, Аршанскім, Полацкім, Пастаўскім, Сенненскім, Лёзненскім раёнах. Паводле інфармацыі Віцебскага абласнога камітэта прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, прадстаўнічыя органы ўлады вельмі актыўна дзейнічаюць у гэтым кірунку.

Днямі ў карпункт патэлефанавалі з глыбінкі. Лёзненскі сельскі выканкам дапамог тутэйшым з вёскі Смалодзіна рэалізаваць іх «крынічную» мару: правялі абрад асвячэння крыніцы, арганізавалі і правядзенне свята населенага пункта.

Па-ранейшаму на слыху ўсё, што робіцца ў Аршанскім раёне. Там таксама добраўпарадкавалі дзве крыніцы. Адна з іх — на тэрыторыі Копыскага лясніцтва — справа рук супрацоўнікаў лясгаса. А ў вёсцы Барадзіно пад кіраўніцтвам святара ў рабоце ўдзельнічалі мясцовыя жыхары. Акрамя гэтага, правялі рамонт купелі і высадзілі кветкі...

У суседнім Дубровенскім раёне праведзена добраўпарадкаванне крыніцы ва ўрочышчы Кірэева. Адрамантавалі лаўкі, пафарбавалі малыя архітэктурныя формы. Вельмі сімвалічна, што ва ўладкаванні крыніцы прымалі ўдзел работнікі раённага выканаўчага камітэта, інспекцыі прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя.

У Полацкім раёне Гомельскім сельскім выканаўчым камітэтам праведзены работы па ўладкаванні гідралагічнага помніка прыроды «Гомельская крыніца». Адрамантавалі альтанку і ўсталявалі яшчэ адну, абсталявалі кантэйнерную пляцоўку для збору ЦКА, правялі добраўпарадкаванне тэрыторыі крыніцы.

У Сянно арганізавалі экалагічную акцыю па наведванні парадку на тэрыторыі помнікаў прыроды крыніц «Пясчанка» і «Каплічка». У ёй удзельнічалі выхаванцы ваенна-патрыятычнага клуба «Спарта».

У Шаркаўшчынскім раёне работнікамі Станіславаўскага сельскага савета і музея імя Сікоры праведзены работы па ўладкаванні крыніцы ў раёне возера Алашскае. Там ачысцілі крыніцу, добраўпарадкавалі тэрыторыю, падыход да крыніцы зрабілі з дашчанага насцілу. А работнікі Лужкоўскага сельсавета з землякамі добраўпарадкавалі крыніцу ў вёсцы Барсукі. Яны ачысцілі вадазбор, добраўпарадкавалі тэрыторыю вакол яго, устанавілі навес і зрабілі новы масток.

Крыніца ў Глыбоцкім раёне.

У Чашніцкім раёне таксама добраўпарадкавалі тэрыторыю вакол лясной крыніцы «Езус». Там уладкавалі аўтастаянку, устанавілі альтанку для адпачынку і кантэйнерную пляцоўку для збору адходаў. Акрамя таго, з'явіліся аншлагі. Работы ініцыявала Чашніцкая раённая інспекцыя прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, якая правяла іх разам з мясцовым лясніцтвам, актывістамі «БРСМ», навучэнцамі сярэдняй школы № 4 і грамадскімі экалагамі.

У Глыбоцкім раёне добраўпарадкавалі крыніцу на трасе Глыбокае — Полацк у раёне вёскі Пліса. Тут усталявалі інфармацыйны аншлаг і малыя архітэктурныя формы. Дадаткова праводзяцца работы па добраўпарадкаванні крыніцы каля вёскі Альховікі. У гэтым месцы падсыпалі пад'язныя шляхі, расчысцілі прылеглаю тэрыторыю, паставілі альтанку...

І аналагічных прыкладаў нямала.

Дарэчы, усё больш людзей прыязджаюць па чыстую ваду з бліжняга замежжа, напрыклад расіяне і прыбалты любяць адпачыць каля крыніц, набраць з сабой вады.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.
Фота з асабістага архіва.

ВЯРНУЛІСЯ ДА РОДНЫХ ХАТ

Як землякі ўвекавечылі
памяць франтавікоў
з роднай вёскі
Зарэчча

З Міхаілам Куцам і Георгіем Шведам стаім каля першай мемарыяльнай дошкі на памятнай алеі. На ёй партрэт Мікалая Гука і гады жыцця яго: 1926—1945. Пазначана, што салдат загінуў у студзені 1945-га. Цалкам верагодна, што да 19-годдзя свайго хлопец не дажыў. Разважаем, што прызыву падлягалі з 18 гадоў. Па сутнасці дзеці ішлі на вайну, такія юныя, нявостыныя. Часта яны гінулі першымі, многім не суджана было вярнуцца. А гэта — ненароджаныя іх дзеці, адзінокія равесніцы, несучэсныя маці. Такая яна, вайна. Яе можна адчуць па гісторыі адной асобна ўзятая вёска амаль праз 80 гадоў...

Стэнд, які ўпаў

Партрэт Мікалая паставілі першым нездарма, ён стаіць цяпер акурат на супраць сваёй хаты, адкуль Колю і праводзілі родныя на вайну. Нават палоска зямлі, на якой цяпер размешчаны ўвесь мемарыял, некалі іх сям'і належала. Глядзіць Коля на вясковую вуліцу. Ці не самы малады ён з 27 аднавяскоўцаў, якія не вярнуліся з фронту ў Зарэчча. А 32 чалавекі вярнуліся. Усяго з невялікай вёскі на Пружаншчыне ў вайне ўдзельнічала 59 мужчын.

Пасля вайны абсалютная большасць жыхароў працавалі ў калгасе, гадавалі дзяцей. Да памяці загінулых франтавікоў і пашаны жывых удзельнікаў вайны тут заўсёды ставіліся ўважліва. У свой час калгасны парторг сабраў па хатах фотаздымкі франтавікоў, вырабіў стэнд пад назвай «Вечная слава героям, якія загінулі за свабоду і незалежнасць Радзімы». Стэнд вісеў на пачэсным месцы ў «чырвоным кутку» калгаснага двара, дзе збіраліся найбольш па святочных нагодах.

Але слава аказалася не вечнай, бо мяняліся пакаленні і ўклад жыцця. Калгасны двор прыйшоў у заняпад, фермы закрывалі, пабудовы зносілі. І вось выхадзец з гэтай вёскі Георгій Швед аднойчы выпадкова зазірнуў у былы «чырвоны куток» ды жахнуўся: стэнд валяўся на падлозе. Яго відаць, знялі, паставілі да сцяны, потым шчыт нахіліўся ці хто зачэпіў. Георгій Яраславіч забраў тыя здымкі дадому. Ён і раней збіраў памятныя фатаграфіі землякоў, а таксама сам здымае, таму архіў меў неаблагі. Стаў крыху прыводзіць у сістэму, паціху ў бацькоўскім доме ўсталёўваць нешта накшталт музея. І ўвесь час разважаў, як жа лепш увекавечыць памяць землякоў. Аднойчы падзяліўся гэтымі думкамі з аднавяскоўцам Міхаілам Куцам.

Ідэя, што пранікае ў душу

— Мне тады твая ідэя ў душу запыла, — кажа Міхаіл Міхайлавіч. — І я стаў думаць, што ж такое зрабіць, каб не знікла памяць пра родную вёску, яе жыхароў.

У цяперашняга брэсцкага прадпрымальніка Міхаіла Куца бацька таксама ваяваў, але, на шчасце, вярнуўся. І бацька яго жонкі франтавік. Так што для сям'і гэтая тэма заўсёды была асабліва. А калі на Дзень вёскі ў 2015 годзе Георгій Швед у цэнтры сяла выставіў шчыт са здымкамі, якія ён захаваў, адрэстаўрыраваў, то людзі сталі падыходзіць да яго, углядацца. Пазнавалі родных, плакалі, лікалі ўнукаў, паказвалі партрэты. Вось тады і Куца нібы ахінула, у галаве карцінка ўзнікла з будучым мемарыялам. Сталі раіцца з іншымі землякамі, абгаварылі магчымы ўдзел кожнага.

Вядома, ільвіную долю расходаў узяў на сябе прадпрымальнік. Былі выраблены мемарыяльныя дошкі з фотопартрэтамі загінулых землякоў. Іх выстраілі ў выглядзе алеі, у канцы якой устанавілі памятны знак-арку са званам. Чыіх здымкаў не знайшлі, напісалі прозвішчы на асобнай дошцы.

Землякі з розных краін

На адкрыццё мемарыяла ў верасні мінулага года з'ехаліся некалькі соцень выхадцаў з Зарэчча. Такой колькасці людзей вёска не бачыла даўно. Былі госці не толькі з розных гарадоў Беларусі, але і з замежжа. Дачка франтавіка Івана Гука Вольга Ішчанка

маршрут скарэктую, каб спецыяльна заехаць ды дзецім паказаць.

— Ну а пасля нас, спадзяюся, нехта падхопіць эстафету, не даць загінуць гэтаму мемарыялу. Памяць павінна заставацца. Хто ж мы такія без памяці пра карані, пра вёску, з якой выйшлі, пра землякоў? — разважае Міхаіл Міхайлавіч.

Каб падхапілі эстафету

Энергічныя выхадцы з Зарэчча вырашылі не спыняцца на дасягнутым і развіваць мемарыял. Цяпер узводзіцца капліца. Яе купал, унутранае начынне рыхтуюцца ў Брэсце, сюды неўзабаве будуць прывезеныя гатовыя кампаненты і зманціраваны.

Радня каля партрэта франтавіка.

прыехала з Адэсы. У «пахаванцы», якую атрымала яе маці ў канцы зімы 45-га, гаварылася, што Іван Васілевіч Гук загінуў смерцю храбрых 13 лютага і пахаваны ва Усходняй Прусіі. А Волечцы быў толькі год, калі бацька пайшоў на фронт, і пра бацьку яна ведала толькі з аповедаў блізкіх людзей. «Пакуль жывая, буду прыязджаць сюды», — сказала тады дачка Івана Гука.

Пра свайго бацьку Івана Шчэрбу, артылерыста, кавалера ордэна Славы 3-й ступені, гаварыла дачка Марыя Манюк. Сям'і нават не ўдалося адшукаць яго магілу, бо артылерыст памёр ад цяжкіх ран у франтавым шпіталі, пахаваны недзе ў Аўстрыі. На адкрыцці Марыя Іванавна казала пра гора сваёй маці і іншых салдацкіх удоў, якія выплакалі вочы і заўчасна пастарэлі. Цяпер у іх нашчадкаў ёсць яшчэ адна нагода прыехаць у вёску, зайсці на могілкі, пастаяць каля партрэтаў бацькоў. Бо Дзень вёскі Зарэчча будзе ладзіцца кожны год, — запэўніла старшыня **Велікасельскага сельскага Савета Тацяна НАВІЦКАЯ.**

Самая маладая жыхарка

А ў вёсцы застаецца зусім жменька людзей. Калі год таму мемарыял адкрывалі, было яшчэ пад два дзясяткі чалавек. Цяпер — амаль удвая менш. Таісія Аляксандраўна Субота сказала, што яна самая маладая жыхарка Зарэчча, а ёй ужо 78 гадоў. Таісія Аляксандраўна вельмі рада, што ў іх з'явілася такое цудоўнае памятнае месца: «Хварэю зараз. На мінулым тыдні ў доктара была, назад ехаць з горада таксі брала. Дык гэтаму хлопцу-кіроўцу сказала, каб далей праехаў, развярнуўся насупраць нашай галоўнай алеі, каб і ён убачыў. Ён так і зрабіў».

Вось Міхаіл Куц лічыць, што нехта абавязкова пройдзе-праедзе, нехта кветку на 9 Мая пакладзе, іншы

«А з часам, калі ўсё будзе добра, вунь там, — паказвае рукою Міхаіл Міхайлавіч, — абсталюем стаянку для машын. Там жа разаб'ём сквер з дрэвамі, паставім некалькі сталоў з лаўкамі, каб на Дзень вёскі можна было прысесці, пагутарыць, успомніць землякоў, якіх ужо няма, і парадавацца сустрэчы іх нашчадкаў. Вёскі хутка не будзе як населенага пункта, але мы павінны захаваць яе для сябе, нашых дзяцей, унукаў».

І праўда, Зарэчча пераўтварылася з узвядзеннем мемарыялу. Раней на яго месцы, у самым цэнтры сяла была пустка, яна паступова зарастала травой, кустоўем. Перад устаноўкай мемарыяльных дошак было праведзена добраўпарадкаванне, пракладзены дарожкі, пасаджаны туі. Газон цяпер даглядаецца. Прывезены і камень-валун, які нагадвае, што Зарэчча вядомае з XVIII стагоддзя.

— Дзіўная справа: чым больш жывеш і больш аддаляешся ад родных мясцін, тым болей сюды цягне, — разважае Міхаіл Куц. — Некалі вялікая вёска была. Статак кароў налічваў 80 галоў. Былі дзве фермы галоў на 600 у суме. А мая маці даіла кароў, калі на ферме не было ніякай механізацыі. 16 кароў тры разы на дзень трэба было выдаць уручную. Вядома, даводзілася дапамагаць. Цяжкая работа тады была ў сельскай гаспадарцы. Нядзіўна, што мы імкнуліся хутчэй паехаць з вёскі. Я пасля заканчэння школы паступіў у ваеннае вучылішча, служыў у розных месцах Саюза. Потым асеў у Брэсце. І бацькоў няма з 80-х гадоў. А сюды ўсё роўна цягне, прыязджаць хочацца. Тут прайшло дзяцінства. Тут раней, да меліярацыі, балот больш было, а прыгажосць якая, а птушыныя песні вясной! Нездарма ж зараз актыўна загаварылі пра малую радзіму. Цяпер разумееш, што яна ў нас заклала нешта такое, чаго на ўсё жыццё хапае.

Святлана ЯСКЕВІЧ.

Пружанскі раён.